

Historijski zbornik izlazi neprekidno već punih 67 godina. Kao i prethodni svesci donosi članke kako hrvatskih tako i stranih povjesničara. Uz znanstvene članke donosi pregršt prikaza, ocjena, izvještaja kako s međunarodnih tako i s domaćih skupova. Obuhvaća široko povijesno razdoblje, tako u ovom broju imamo od ranog novog vijeka do suvremene povijesti. Zaključno, hvale vrijedan zbornik koji nastavlja svoju veliku povijesnu tradiciju.

Mario Makek

Croatica christiana periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. 38, br. 73 (214 str.) – br. 74 (264 str.), Zagreb 2014.

Već uobičajenim tempom izlaženja u 2014. godini tiskana su dva nova broja časopisa *Croatica christiana periodica* s ukupno dvadeset radova.

Prvi znanstveni rad 73. broja naslovljen je *Crkveni ustroj u kasnoantičkoj južnoj Panoniji* (1-12). Autor Hrvoje Gračanin prati razvoj crkvene organizacije u dvjema južnopanonskim pokrajinama, Panoniji Saviji i Drugoj Panoniji, od kraja 4. do kraja 6. stoljeća, a osobitu je pozornost posvetio pitanju Jovijske biskupije u Saviji te Basijanske biskupije u Drugoj (Sirmijskoj) Panoniji.

Slijedi rad *Hodočasnički oprosti i izgradnja crkava u Zagrebačkoj biskupiji u 15. stoljeću* (13-33) u kojem je Tomislav Matić doveo u vezu izgradnju brojnih crkava, od seoskih kapela do zagrebačke katedrale, i prodaju hodočasničkih oprosta kojima je izgradnja djelomice financirana.

Savo Marković razmatra notarske podatke kao i podatke iz kronika od 14. do 17. stoljeća koji se referiraju na karakteristike ikonografskog prikaza barske slike Gospe Ratačke i na relikvije koje su pripadale Barskoj nadbiskupiji, *Certe reliquie barske nadbiskupije: izvori i tradicija* (35-49). Također analizira moguće načine gubitka relikvija barske katedrale te nastanak i utemeljenost ranonovovjekovne predaje o Isusovoj Pelenici.

Marija Korunek je opisala povijesne prilike i podatke koji ocrtavaju vezu čakovečkog pavlinskog samostana i obitelji Zrinski u periodu od 1546. do 1691. godine u radu *Pavlinski samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski* (51-70).

Na osnovu istraživanja i raščlambe gradiva iz Arhiva Bratovštine sv. Jurja i Tripuna, kao i na uvidu u postojeća historiografska saznanja, Lovorka Čoralić raščlanjuje udio pripadnika prčanj-ske obitelji Đurović, jedne od vodećih pomorsko-trgovačkih obitelji u Boki u novome vijeku, u hrvatskoj Bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima u prilogu *Iz prošlosti Boke – prčanj-ska obitelj Đurović i hrvatska Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima* (18. stoljeće - početak 19. stoljeća) (71-83).

Institut sv. Augustina (Frintaneum) u Beču i pitomci iz Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije (85-111) članak je Branka Ostajmera i Ivane Horbec u kojem propituju utjecaj Instituta sv. Augustina u Beču (1816.-1918.) na znanstveno i političko formiranje svećenstva Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije. Rekonstruirali su školovanje dvadeset i šest pitomaca Instituta s područja navedene biskupije.

Rad Matije Mesića (1826.-1879.), hrvatskog povjesničara, katoličkog svećenika i prvog rektora Sveučilišta u Zagrebu, na sastavljanju i objavljivanju školskih knjiga, praćen citatima iz njegove neobjavljene korespondencije s Josefom Jirečekom i Pavolom Jozefom Šafárikom, donosi Marijan Šabić u prilogu *Rad Matije Mesića na školskim knjigama (u svjetlu korespondencije s Josefom Jirečekom i Pavolom Jozefom Šafárikom)* (113-126).

U prilogu Tihane Luetić *"Pa mora i to biti!" – "sveučilištarka" i prva "Domagojka" Božena Kralj* (127-143) govori se o studiranju jedne od pripadnica prvih generacija studentica koje su upisale Kraljevsko sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu Božene Kralj, udane Deželić, kasnije članice ženske sekcije Hrvatskoga katoličkog seniorata. Zapisi o njezinu studiranju svjedočanstva su o životu djevojaka u akademskom svijetu početkom 20. stoljeća, o društvenom životu katoličke mladeži ali i o predrasudama okoline s kojima se susretala.

Na temelju pisanja katoličkih tjednika *Katolički list* i *Katolički tjednik* u radu *Hrvatski katolički tisak o progonima Crkve u Meksiku (145-164)* Daniel Patafta nastoji rekonstruirati progone koji su zadesili Crkvu u Meksiku od 1926. do 1929. godine.

U prvom, 73. broju 2014. godine objavljeno je uz znanstvene radove i osamnaest prikaza i recenzija u cjelini *Prikazi i recenzije (165-202)* te rubrika *Kronika* u kojoj je Samanta Paronić prikazala *Predstavljanje Bertošina zbornika: Zbornika u čast Miroslava Bertoše, sv. 1-3, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 24. rujna 2013. (203-206)*, a Boris Blažina iznio je sažetak sa skupa *Znanstveni skup Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama* u organizaciji Hrvatskog instituta za povijest i Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, održanog 6. i 7. prosinca 2013. godine (207-210). Broj je zaključen s *Primljenim publikacijama (211-214)* Marijana Biškupa.

Sljedeći 74. broj *Croatice christiane periodice* otvoren je radom *Dopuna saznanja o pobožnosti splitskih obrtnika u 15. stoljeću (1-21)* kao nastavak istraživanja Tonije Andrić o pobožnosti obrtničkog sloja u kasnosrednjovjekovnom Splitu. U prilogu se razmatraju oporučni lagati pro remedio anime zabilježeni u sačuvanim testamentima splitskih obrtnika s prve polovice 15. stoljeća te se analiziraju oporučni zapisi o kršćanskim pogrebima.

Sabine Florence Fabijanec u prilogu *Od sajma do sajma: pomorski obalni promet u ritmu svetaca zaštitnika na Jadranu krajem srednjega vijeka (23-40)* prati razvoj sajmova od ekonomskih okupljanja organiziranih prilikom vjerskih slavlja (antičkih, a potom kršćanskih) do službenog organiziranja višetjednih sajmova oslobođenih plaćanja pristojbi. Kao primjer obrađeno je dvanaest komuna na Jadranu od čega šest talijanskih i isto toliko hrvatskih.

Marijansko svetište Monteortone u oporukama hrvatskih useljenika u Mletcima (sredina 15. stoljeća-početak 16. stoljeća) (41-49) članak je Lovorke Čoralčić i Maje Katušić. Autorice na osnovu gradiva Državnog arhiva u Mletcima raščlanjuju oblike povezanosti hrvatskih useljenika u Mletcima s marjanskim svetištem Monteortone južno od Padove, uz iznošenje konkretnih primjera povezanosti.

Juraj Lokmer i Fila Bekavac Lokmer donose katalog zbirke stranih rijetkih knjiga 16. stoljeća iz knjižnice franjevačkog samostana u Klanjcu, uz popratne komentare, u prilogu *Zbirke stranih rijetkih knjiga 16. stoljeća u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda: franjevački samostan u Klanjcu (51-66)*. Iako se radi o relativnom malenom broju jedinica (32 naslova), kako autori ističu, zbirka je ipak svojim sadržajem značajna.

Dubravka Božić Bogović je prilogom *Materijalne prilike Srijemske biskupije krajem 17. i u 18. stoljeću (67-89)* prikazala materijalne prilike Srijemske biskupije od kraja 17. stoljeća do kraja njena samostalnog postojanja 1773. godine analizom biskupijskih i svećeničkih posjeda i prihoda te posjeda i prihoda mjesnih crkava, kao i na osnovi crkvenih objekata i opreme.

Obnovu, razvoj i rast Trećeg reda sv. Franje u Hrvatskoj prikazao je Daniel Patafta u članku *Obnova franjevačkog Trećeg reda u Hrvatskoj u prvoj polovici 20. stoljeća (91-115)*.

Slijedi rad na engleskom jeziku autora Stana Granica *From Prisoner of Fascist Italy to Pastor in the Archdiocese of New York: Rev. Nicholas Fabijanić (1913-1980) (117-133)*. Koristeći nekoliko izvora autor prikazuje život, zatočenje od strane fašističke Italije i aktivnu ulogu katoličkog svećenika Nikole Fabijanića, rođenog Krčanina, u životu hrvatske zajednice u Sjedinjenim Američkim Državama.

Iako postoji više radova o Hrvatskoj pravoslavnoj Crkvi u vrijeme NDH, Nikica Barić istražuje njeno djelovanje u stvarnosti, odnosno na konkretnom primjeru Velike župe Posavje na temelju arhivske građe Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, *O osnutku i djelovanju Hrvatske pravoslavne Crkve tijekom 1942. i 1943. godine: primjer Velike župe Posavje (135-163)*.

Problem školovanja bosanskohercegovačkog katoličkog svećeničkog pomlatka tijekom prva dva desetljeća komunističke vlasti (165-190) rad je Miroslava Akmadže u kojem problematizira zatvaranje vjerskih škola pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća na području Bosne i Hercegovine u skladu s ideologijom tada vladajuće Komunističke partije.

Stipan Trogrlić, pak, istražuje sudski proces protiv bogoslova Visoke teološke škole u Rijeci 1955. godine, koji nije bio ništa neuobičajeno u politici jugoslavenskog komunističkog režima prema Katoličkoj crkvi, a koji je rezultirao zatvaranjem navedene institucije, *Sudski proces bogoslovima Visoke teološke škole u Rijeci 1955. godine* (191-207).

Posljednji je rad ovoga broja *Katolička crkva u Hrvatskoj na razmeđu tradicionalnosti i modernosti: novi prijevori europske stvarnosti* (209-223) u kojem Andreja Sršen proučava ulogu i značaj Katoličke crkve i crkvenih elita u Hrvatskoj na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće. Rad se također dotiče i rasprave o odnosu Katoličke crkve u Hrvatskoj i Europske unije.

Slijedi rubrika *Prikazi i recenzije* (225-251) s dvanaest prikaza i recenzija recentne povijesne literature, potom *In memoriam. U spomen na Jacquesa Le Goffa (1924.-2014.)* (253-255) iz pera Marka Medveda i na kraju *Primljene publikacije* (257-259) koje je priredio Marijan Biškup.

Ana Biočić

***Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, sv. 14, Slavonski brod 2014., 527 str.**

Četrnaesti po redu broj znanstvenog časopisa *Scrinia Slavonica* Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, izdan je u rujnu prošle godine. Godišnjak na 527 stranica i dalje je pod uredništvom ravnatelja Podružnice, Stanka Andrića. Sastoji se od pet cjelina, od kojih je prva najveća, jer sadrži trinaest autorskih članaka. Cjeline koje slijede su: *Građa, Obljetnica, Kronika* te posljednja cjelina *Prikazi i osvrti*.

Autorski članci su poredani kronološki pa tako prva tri obrađuju razdoblje 16. stoljeća, jedan se odnosi na prijelaz s 18. na 19. stoljeće, a sljedeća dva obrađuju prijelaz s 19. na 20. stoljeće. Nakon njih, tri članka obrađuju razdoblje Prvog Svjetskoga rata, jedan članak pokazuje jednu od posljedica Prvog svjetskog rata, a jedan članak se bavi razdobljem nakon Drugog svjetskog rata. Posljednji članak ima temu iz razdoblja Domovinskog rata.

Géza Pálffy iz Instituta za povijest Mađarske akademije znanosti u Budimpešti, autor je prvog članka pod naslovom *Izvanredan izvor o zemljopisnim znanjima Ugarsko-hrvatske političke elite 16. stoljeća: popis ugarskih i slavonskih gradova, utvrda i kaštela koji su između 1526. i 1556. dospjeli u turske ruke, sastavljen za staleže Njemačko-Rimskog Carstva* (9-41). Studija se temelji na zbirci izvora, *Deutsche Reichstagsakten* za godinu 1556./1557. autora Josefa Leebe objavljenom 2013. godine, kojem ujedno i zahvaljuje na suradnji. Rad donosi popis 262 grada, utvrde i kaštela koje su Osmanlije osvojili u Ugarskoj i Slavoniji između Mohačke bitke 1526. i 1556. godine. Čitatelj može u tabličnom prikazu na kraju članka pronaći originalan oblik imena, identifikaciju te ubikaciju naselja. Zaključak kojeg autor donosi pobija na neki način dosadašnje mišljenje kako politička i vojna elita Ugarskog i Hrvatskog kraljevstva sredinom 16. stoljeća nije imala zemljopisne i geopolitičke spoznaje u Ugarskoj unatoč ratovima i bitkama. Tome je svakako pridonio razvitak kartografije koji počinje u spomenutom razdoblju.

Autorica iz Orijentalnog instituta u Sarajevu, Fazileta Hafizović, donosi nam rad pod naslovom *Novi podaci o vakufu/legatu Benlu-age u Đakovu* (41-53). Temelj je novopronađeni dokument iz sudskog registra iz druge polovice 16. stoljeća. Dokument nam daje podatke o legatoru kasabe Đakovo, Benlu-agi koji je bio niži zapovjednik u osmanskoj vojsci te čehaja Lala Mustafa-paše Sokolovića. Benlu-aga je podizao mnoge objekte u Đakovu, a u članku se podrobnije piše o hamamu. Unatoč nedostatku podataka, autorica precizno smješta događaje oko Benlu-age i hamama u prostor i vrijeme.

Sljedeći članak se također bavi razdobljem osmanske vladavine. *Prisutnost derviša na području Slavonije i Srijema u vrijeme osmanske vladavine* (53-79) rad je Rosane Rakovčić iz Umjetničke akademije u Osijeku. Dok je na području Bosne i Hercegovine prisutnost derviša i nji-